

УДК 327.51

**АНГЛІЙСЬКИЙ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ.
ЙОГО ВИТОКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ****ENGLISH EURO SKEPTICISM.
ITS ORIGINS AND FEATURES**

Будко М. В.,
аспірант, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені В. Стефаника»,
журналіст журналістської академії ЮНЕСКО
(Івано-Франківськ, Україна),
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Budko M. V.,
postgraduate student, State Pedagogical
University «V. Stefanyk Precarpathian National
University», Journalist of the Journalistic Academy of
UNESCO (Ivano-Frankivsk, Ukraine),
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Стаття присвячена вивченню англійського євроскептицизму в умовах політики Brexit у 2016 році. Автор аналізує погляди керівництва Великої Британії в контексті тривалого процесу виходу Великої Британії з Європейського Союзу. В обстановці міжнародної напруженості, яка виникла між Лондоном та Брюсселем, серед європейських країн саме Британія активно посилює євроскептицизм. Brexit означає загрозу інтеграційній політиці Європейського Союзу та причину політичної кризи всередині Великої Британії. В статті проведений комплексний аналіз відносин між Великою Британією та ЄС в контексті політики Brexit. Виявлені причини відчуження Лондону та Брюсселю, вивчено нові тенденції та перспективи розвитку в умовах Brexit.

Ключові слова: Brexit, Велика Британія, Європейський Союз, англійський євроскептицизм.

The article is devoted to the study of the English Euroscepticism under the terms of Brexit's policy in 2016. The author analyses the British policy in the context of the UK exit from the European Union. In the context of international tensions that arose between London and Brussels, it is Britain that is actively enhancing Euroscepticism among European countries. Brexit means a threat to the European Union's integration policy and the cause of the political crisis within the UK. The article provides a comprehensive analysis of the relationship between the UK and the EU in the context of Brexit's policy. Causes of Alienation of London and Brussels have been studied in the article, as well as the new trends and development prospects under Brexit.

Keywords: Brexit, Great Britain, European Union, Euroscepticism.

Постановка проблеми. У 2016-му році відбулися непорозуміння між Лондоном і Брюсселем. Відбулось значне відчуження Великої Британії та Європейського Союзу. Політика англійського євроскептицизму у 2016-му році відіграла одну із вагомих ролей у цій проблемі. Загострення політики англійського євроскептицизму відносно політики Європейського Союзу впливає на архітектуру Європейської безпеки. Зважаючи на це проведення комплексного аналізу відносин Лондона з Брюсселем, та їх впливу на Європейську систему безпеки набувають особливого значення. Зазначені процеси є не вивченими в українських наукових публікаціях, з чого походить актуальність вивчення даного питання.

Мета статі. Здійснити комплексний аналіз англійського євроскептицизму в контексті Brexit та з'ясувати його вплив на Європейський Союз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше термін «євроскептицизм» було використано у британській газеті The Times 11 листопада 1985 року. В одній зі статей описувалось скептичне ставлення до Європейського Союзу і політики,

яку він проводить. До того ж визначення євроскептицизм мало більш гнучке роз'яснення ніж поняття такі як: єврофобія чи антиєвропеїзм. Проте, особливу популярність цей термін отримав завдяки брюггській промові британського прем'єр міністра Маргарет Тетчер 20 вересня 1988 року у якій вона виявила занепокоєність домінуванням Брюсселя [1].

З тих пір євроскептицизм розповсюдився усією Європою. Відповідно до досліджень політологів Пола Таггарта і Алекса Щербяка існує 3 головних фактори, що пояснюють цей феномен:

- відсутність консенсусу серед країн-учасниць;
- проведення референдумів серед європейських країн з питань ратифікації різних домовленостей;
- розширення Європейського Союзу.

У подальшому термін було використано у статті Пола Таггарта «Критерії різних поглядів: Євроскептика у сучасній західноєвропейській партійній системі» [2]. У якості основної причини його появи Автор вказує ступінь «несхвального ставлення до ЄС», який розподіляється на «жорсткий» і «м'який» євроскептицизм. Прибічники даного спрямування ставлять національні інтереси держави вище за спільноєвропейські і виступають проти членства їх країни у складі ЄС. Різниця полягала лиш у тому, що «м'який» євроскептицизм виступає проти окремих аспектів політики Союзу, а не його існування загалом.

В цілому зріст євроскептицизму, в першу чергу, обумовлено критикою економічної політики ЄС. Вона з'являється у прийнятті не продуманих рішень, довгій та не якісній обробці законодавчих актів та інших документів, відсутності зв'язку між європейськими структурами та громадянською спільнотою, ослабленням позиції Союзу на світовій арені. Але також у якості причин, які сприяють розвитку євроскептицизму, можна назвати провал проекту створення Конституції ЄС, диспропорція у політичній вазі національних держав представлених у євроструктурах, вражаюча Європу міграційна криза, відсутність єдності у думках відносно подальшої реалізації інтеграційного проекту. На цьому підґрунті в 2009 році у Європейському парламенті вперше простежувалося два об'єднання євроскептиків: «Європа за свободу і демократію» і «Європейські консерватори і реформісти» [3]. Перше об'єднання націлене на реформування інститутів Союзу, проведення більш жорсткої імміграційної політики і розширення прав регіонів. Прихильники другого ратують за збереження Європейського Союзу в нинішньому вигляді, але з урахуванням реформування проведеного політичного курсу. Більш того, останнім часом серед ряду правочентристських партій простежується перехід від проєвропейських позицій в сторону євроскептицизму. Серед них, зокрема, можна виділити британську Консервативну партію, оскільки історично євроскептицизм був характерний лише для політики Сполученого Королівства. Але в даний час географія його поширення істотно збільшилася. Слід зазначити, що Консервативна

партія Великобританії спочатку не ставила на чільне місце відмову членства в ЄС, будучи прихильником «м'якого євроскептицизму» і критикуючи окремі напрямки політики Брюсселю. Поява євроскептичних настроїв у Великобританії було пояснено тривалим переговорним процесом з питання вступу країни в Європейське економічне співтовариство і самим фактом членства в 1973 році. Більш того, в 1975 році лейбористський уряд, що не підтримав ідею інтеграції, організував референдум [4]. Однак більшість британського населення на той момент виступило «за» членство в складі ЄЕС.

Іншою політичною силою Великобританії є Партія незалежності Сполученого Королівства (UKIP), що відрізняється невеликою кількістю членів і чітко поставлених завдань, зокрема, необхідністю обмеження імміграції [5]. Партія була утворена в 1993 році противниками членства країни в Європейському Союзі. Причому прихильність цій ідеї завжди мала місце в політичному курсі партії. Після проведення референдуму в Великобританії 23 червня лідер партії Найджел Фарандж оголосив про свою відставку, обґрунтовуючи своє рішення успішною реалізацією проекту щодо виходу країни з ЄС [6]. Дійсно, багато в чому заяву прем'єр-міністра Девіда Кемерона про проведення референдуму було обумовлено переходом багатьох політиків Консервативної партії в UKIP. 28 листопада новим лідером Партії незалежності Сполученого Королівства став Пол Наттолл. Член Європарламенту заявив, що це лише «початок кінця» [7]. Під цією фразою він мав на увазі те, що серед населення Великої Британії та інших європейських країн набирає обертову тенденція, направлена проти правлячого істеблшменту. Більшість населення виступає проти брїссельської бюрократії, оскільки не бачить переваг і користі від членства в складі Союзу для окремої національної держави. Пол Наттолл відзначає явні позитивні наслідки для країни в результаті Brexit. Лідер партії впевнений, що двосторонні торговельні угоди, підписані з країнами по всьому світу, відсутність зобов'язань платити колосальні суми за членство в ЄС дозволять незабаром зміцнити національну економіку.

Як вже було сказано вище, євроскептицизм зародився в Сполученому Королівстві, і тому є своє пояснення. З огляду на острівну специфіку ідеї національної ідентичності і незалежності, необхідності збереження консервативних традицій завжди переважали в британському суспільстві. Більш того, в сучасній політичній науці відносини між Сполученим Королівством та Європейським Союзом найчастіше характеризуються одним словом – євроскептицизм [8]. Спочатку сприйняття інтеграційного проекту Великобританією, Францією і Німеччиною було різним. Зокрема, це проявлялося в тому, що британська сторона бачила в Європейському Союзі вільне, а не федеративне об'єднання, в якому суверенітет не повинен делегуватися наднаціональним структурам [9]. У цьому сенсі проявлялось дистанціювання

Великобританії від спільних інтеграційних проєктів, неучасть в Шенгенській зоні і зоні євро.

В ході передвиборної кампанії 2010 Консервативна партія підтвердила свою прихильність ідеям євроскептицизму, що дозволило їй здобути перемогу на виборах. Зокрема, Торі ратували за відмову від економічної і валютної інтеграції, поширення повноважень Союзу в галузі правосуддя, соціальних і внутрішніх питань, на думку Автора, збереження національних інтересів.

Подальше ускладнення відносин між країнами-членами Європейського Союзу та Сполученим Королівством, викликане різними передумовами про його подальший розвиток, спровокувало новий виток євроскептичних ідей. Починаючи з 2014 року Партія незалежності Сполученого Королівства стала найпопулярнішою політичною силою країни. Помилки і прорахунки міграційної політики правлячого уряду сприяли зміцненню позицій партії. Більш того, на виборах до Європейського парламенту вона обійшла і консервативну, і лейбористську партію, набравши 29% голосів. Це перший випадок в британській історії, коли не представлена в британському парламенті, партія змогла отримати такий результат [10].

Аналогічна ситуація була і в інших країнах ЄС – Франції, Італії. Таким чином, наслідки поширення євроскептицизму стали проявлятися не тільки в опитуваннях громадської думки, а й на практиці за результатами виборів в європейські наднаціональні структури. Більш того, Велика Британія першою перейшла до конкретних заходів, провівши 23 червня 2016 року референдум, за підсумками якого було прийнято рішення вийти зі складу ЄС. Хоча більшість держав як і раніше виражає прихильність «м'якому» прояву євроскептицизму, в ситуації, що склалася даний прецедент може спровокувати аналогічні дії і в інших країнах Союзу, оскільки порушилася європейська єдність. «Ефект доміно» ніхто не відміняв [11].

З огляду на конкуренцію, що посилюється в сучасному світі і Європейський Союз, і Великобританія об'єктивно потребують один одного. Але складність відносин між ними обумовлена не самим фактом розвитку євроскептицизму в британському суспільстві, а наявністю глибокого політичного конфлікту національних інтересів і відсутністю компромісу по ряду питань.

Більш того, на думку Автора, євроскептицизм не повинен сприяти дезінтеграції Європи і одностороннього посилення ролі національних урядів. Він повинен привести до альтернативної форми європейського інтеграційного проєкту, в якому будуть враховані інтереси всіх держав і народів при вирішенні існуючих геополітичних протиріч. Таким чином, модель вільної конфедерації, в якій за національними урядами закріплюється верховенство повноважень, а наднаціональні політичні інститути несуть відповідальність з питань, які не відносяться до ведення національних держав, є більш прийнятним.

Безумовно, не дивлячись на те, що позитивне ставлення до Європейського Союзу

поступово слабшає, і набирає обертів тенденція розповсюдження євроскептицизму, це не заважає планомірному, але більш повільному розвитку інтеграції в рамках Союзу. Підтвердженням цьому є той факт, що серед європейського населення та політичних еліт залишаються затяті прихильники ідей інтеграції, які бачать в європейському проекті можливість протидії глобалізації і захисту національної ідентичності. Більш того, багатьох євроскептиків не можна віднести до радикального крила, оскільки вони виступають лише проти окремих векторів політики ЄС, а не самого факту існування Європейського Союзу. У цьому сенсі євроскептицизм є інструментом для відстоювання інтересів і ідей, а не служить гальмом для об'єднання національних держав.

Таким чином, розглядати повну стагнацію європейського інтеграційного проекту не можна.

Список використаних джерел

1. Thatcher, M. 'Speech to the College of Europe' («The Bruges Speech» // Margaret Thatcher Foundation). [online] Доступно: <http://www.margaretthatcher.org/document/107332>
2. Taggart, P., 1998. 'A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems', *European Journal of Political Research*, No 33. [online] Доступно: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/14756765.00387/epdf?r3_referer=wol&tr ack=ing_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=onlinelibrary.wiley.com
3. Узародов, И. 'Євроскептицизм после кризиса', *Европейский процесс; страны и регионы*. [online] Доступно: <http://www.sov-europe.ru/2015/1/uzarov.pdf>
4. Пулейките, К. 'Євроскептицизм в Западной Европе: Великобритания', *Geopolitika*, 20.02.2007. [online] Доступно: <http://www.geopolitika.lt/?artc=151>
5. 'Конституция Партии независимости Соединенного Королевства', *Официальный сайт Партии независимости Соединенного Королевства*. [online] Доступно: http://www.ukip.org/the_constitution
6. Бударгин, А. 'Этажи британской политики: перспективы Партии независимости Соединенного Королевства', *Российский совет по международным делам*. [online] Доступно: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=7913#top-content
7. 'Новый глава UKIP считает Brexit началом конца Евросоюза', *РИА Новости*. [online] Доступно: <https://ria.ru/world/20161213/1483495787.html>
8. 'Євроскептицизм, єврооптимизм и положение Великобритании в Евросоюзе', *Наука и путешествия: история, политика, страны мира*. [online] Доступно: http://travellingscience.blogspot.ru/2013/11/blog-post_6.html
9. Валуев, В. '«Євроскептицизм» в политическом развитии Великобритании и Европейского Союза: новые горизонты и традиционные стереотипы (2010–2013 гг.)'. [online] Доступно: <http://oaji.net/articles/2014/245-1393740550.pdf>
10. 'Vote 2014 Election News and Results'. [online] Доступно: <https://www.bbc.com/news/events/vote2014>
11. 'UK votes to leave EU after dramatic night divides nation' [online] Доступно: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/24/britain-votes-for-brexit-eu-referendum-david-cameron>
12. 'Information Guide. Euroscepticism', *ESO European Sources Online. The University Library Service at Cardiff University*. [online] Доступно: <https://orca.cf.ac.uk/77359/1/Euroscepticism.pdf>

References

1. Thatcher, M. 'Speech to the College of Europe' («The Bruges Speech» // Margaret Thatcher Foundation). [online] Доступно: <http://www.margaretthatcher.org/document/107332>
2. Taggart, P., 1998. 'A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems', *European Journal*

of Political Research, No 33. [online] Доступно: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/14756765.00387/epdf?r3_referer=wol&tr ack=ing_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=onlinelibrary.wiley.com

3. Uzarnodov, I. 'Євроскептицизм после кризиса (Euroscepticism after the crisis)', *Европейский процесс; страны и регионы*. [online] Доступно: <http://www.sov-europe.ru/2015/1/uzarov.pdf>

4. Puleikite, K. 'Євроскептицизм в Западной Европе: Великобритания (Euroscepticism in Western Europe: UK)', *Geopolitika*, 20.02.2007. [online] Доступно: <http://www.geopolitika.lt/?artc=151>

5. 'Konstitucija Partii nezavisimosti Soedinennogo Korolevstva (Constitution of the United Kingdom Independence Party)', *Oficial'nyj sayt Partii nezavisimosti Soedinennogo Korolevstva*. [online] Доступно: http://www.ukip.org/the_constitution

6. Budargin, A. 'Jetazhi britanskoj politiki: perspektivy Partii nezavisimosti Soedinennogo Korolevstva (The Floors of British Politics: The Prospects of the United Kingdom Independence Party)', *Rossijskij sovet po mezhduнародnym delam*. [online] Доступно: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=7913#top-content

7. 'Novyj glava UKIP schitaet Brexit nachalom konca Evrosojuza (The new UKIP head considers Brexit the beginning of the end of the European Union)', *RIA Novosti*. [online] Доступно: <https://ria.ru/world/20161213/1483495787.html>

8. 'Євроскептицизм, єврооптимизм и положение Великобритании в Евросоюзе (Euroscepticism, Eurooptimism and the position of Great Britain in the European Union)', *Nauka i puteshestvija: istorija, politika, strany mira*. [online] Доступно: http://travellingscience.blogspot.ru/2013/11/blog-post_6.html

9. Valuev, V. '«Євроскептицизм» в политическом развитии Великобритании и Европейского Союза: новые горизонты и традиционные стереотипы (2010–2013 гг.) (Euroscepticism in the political development of Great Britain and the European Union: new horizons and traditional stereotypes (2010–2013))'. [online] Доступно: <http://oaji.net/articles/2014/245-1393740550.pdf>

10. 'Vote 2014 Election News and Results'. [online] Доступно: <https://www.bbc.com/news/events/vote2014>

11. 'UK votes to leave EU after dramatic night divides nation' [online] Доступно: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/24/britain-votes-for-brexit-eu-referendum-david-cameron>

12. 'Information Guide. Euroscepticism', *ESO European Sources Online. The University Library Service at Cardiff University*. [online] Доступно: <https://orca.cf.ac.uk/77359/1/Euroscepticism.pdf>

* * *